

IVU 891/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 grudnia 2017 r.

Sąd Okręgowy w Toruniu - IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący SSR del. Andrzej Kurzych

Protokolant stażysta Bernadeta Rybicka

po rozpoznaniu w dniu 19 grudnia 2017 r. w Toruniu

sprawy **M. B. (1)**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.**

o prawo do renty rodzinnej

na skutek odwołania od decyzji z dnia 25 kwietnia 2017 r., nr (...)

I. zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznaje M. B. (1) prawo do renty rodzinnej od 11 stycznia 2017 roku,

II. nie stwierdza odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji,

III. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w T. na rzecz M. B. (1) kwotę 180,00 zł (sto osiemdziesiąt złotych 00/100) tytułem kosztów procesu.

/-/SSR del. Andrzej Kurzych

IV U 891/17

UZASADNIENIE

Decyzją z 25 kwietnia 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. odmówił ubezpieczonej M. B. (1) prawa do renty rodzinnej po zmarłym w dniu 11 stycznia 2017 r. W. B. (1). Organ rentowy wyjaśnił, że w chwili śmierci męża ubezpieczona nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej ani nie miała zasądzonych na ten moment alimentów z jego strony, ustalonych wyrokiem lub ugodą sądową. Zdaniem organu rentowego ubezpieczona nie przedłożyła również wystarczających dokumentów potwierdzających prowadzenie wspólnego gospodarstwa domowego z mężem. W aktach rentowych znajduje się m.in. pismo z 22 sierpnia 2005 r., w którym oświadczyła, iż nie zamieszkuje z mężem i nie prowadzi z nim wspólnego gospodarstwa domowego, co zostało zatwierdzone przez MOPR w C.. Z kolei w piśmie z 3 marca 2017 r. podała, że mąż mieszkał w mieszkaniu po swoich rodzicach, a ubezpieczona w mieszkaniu swojej matki.

Ubezpieczona w odwołaniu wniesionym przez reprezentującego ją profesjonalnego pełnomocnika zarzuciła zaskarżonej decyzji naruszenie przepisów ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, a w szczególności art. 70 tej ustawy w zw. z art. 23 k.r.o. poprzez błędną interpretację polegającą na uznaniu, że nie pozostawała we wspólności małżeńskiej w chwili śmierci męża, jak też nie przedłożyła dokumentów potwierdzających

pozostawanie we wspólności małżeńskiej. Wobec tego wniosła o zmianę zaskarżonej decyzji poprzez przyznanie renty rodzinnej. W uzasadnieniu odwołania nadto zostało wskazane, że M. B. (1) pozostawała w związku małżeńskim z W. B. (1) do chwili jego śmierci. Był on co prawda zameldowany w mieszkaniu swoich rodziców przy ul. (...) w C., lecz po zawarciu małżeństwa zamieszkiwali wspólnie w lokalu przy ul. (...) w C.. Z uwagi na chorobę matki ubezpieczonej i stan zdrowia rodziców ubezpieczonego oboje przebywali w oddzielnych lokalach. Nie zmienia to faktu, iż prowadzili wspólne gospodarstwo domowe. Oddzielne zamieszkiwanie nie świadczy o braku więzi małżeńskiej. Ubezpieczona nie pracowała, więc małżonkowie utrzymywali się głównie z pracy zarobkowej W. B. (1), który przekazywał wynagrodzenie swojej żonie. Ubezpieczona przygotowywała posiłki również dla męża. Wspólnie wykonywali remonty w lokalu przy ul. (...) i wyprawili córcę wesele. Stanowisko organu rentowego jest sprzeczne z orzecznictwem sądowym, które nie uznaje, aby oddzielne zamieszkiwanie był równoznaczne z ustaniem wspólności małżeńskiej.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podtrzymując stanowisko wyrażone w zaskarżonej decyzji.

Sąd ustalił, co następuje:

W. B. (1) urodził się (...) M. B. (1) urodziła się (...)

(okoliczności bezsporne)

Od 19 lipca 1973 r. do chwili obecnej ubezpieczona jest zameldowana pod adresem ul. (...) w C..

(dowód:

- wydruk z systemu informatycznego – k. 18 akt rentowych p. II)

Ubezpieczona była aktywna zawodowo do 17 września 1998 r. W okresie od 10 listopada 1998 r. do 9 listopada 1999 r. pobierała zasiłek dla bezrobotnych. Od 1 lutego 2002 r. pobiera rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

(dowody:

- świadectwo pracy – k. 7 akt rentowych p. I,
- decyzja – k. 22 akt rentowych p. I,
- decyzje o przyznaniu renty – k. 40, 46, 48, 68, 71, 83, 90, 100, akt rentowych p. I)

M. B. (1) i W. B. (1) zawarli związek małżeński w dniu 9 maja 1992 r. Byli małżeństwem do dnia śmierci wyżej wymienionego. Mieli jedno dziecko – córkę P. (ur. (...)).

Po ślubie zamieszkali razem pod adresem ul. (...) w C..

W 1996 r. zaczęły się problemy w ich małżeństwie. M. B. (1) zaczęła nadużywać alkoholu. W. B. (1) wyprowadził się do rodziców, którzy mieszkali w bloku przy ul. (...) w C.. Małżonkowie pozostawali w faktycznej separacji.

Ubezpieczona przez kilka pozostawała w konkubinacie z W. Ż., który wprowadził się do jej mieszkania. Przez pewien czas mieszkali również w hotelu w C.. Przez około rok M. B. (1) nie utrzymywała kontaktu z rodziną.

W dniu 16 lutego 1996 r. ubezpieczona wniosła pozew przeciwko W. B. (1) o alimenty na rzecz ich wspólnego dziecka. Uzasadniła swoje żądanie pozostawaniem w separacji. W toku postępowania o zaspokojenie potrzeb rodziny M. B. (1) i W. B. (1) zawarli ugodę, na mocy której W. B. (1) zobowiązał się od dnia 1 marca 1996 r. płacić 180 zł miesięcznie na zaspokojenie potrzeb rodziny.

Następnie na mocy ugody z 29 września 2000 r. zawartej w sprawie III Rc1457/00 W. B. (1) zobowiązał się do płacenia renty alimentacyjnej na rzecz córki w kwocie 250 zł miesięcznie.

(dowody:

- odpis skrócony aktu małżeństwa – k. 8 akt sądowych, k. 9 akt rentowych p. II, k. 11 akt rentowych p. I,
- protokół rozprawy z 21.02.2003 r. - k. 36-38 akt III RNsm 836/02,
- protokół rozprawy z 19.03.2003 r. - k. 49v-50 akt III RNsm 836/02,
- pozew – k. 2 akt III Rc 311/96,
- protokół rozprawy z 6.03.1996 r. – k. 55 akt sądowych, k. 12 akt III Rc 311/96, k. 63 akt rentowych p. I,
- wywiad środowiskowy – k. 58-68v akt sądowych,
- przesłuchanie ubezpieczonej na rozprawie w dniu 19.12.2017 r. – protokół elektroniczny od 00:43:34 do 01:20:13)

Pod koniec 2001 r. stan zdrowia ubezpieczonej zaczął się pogarszać. W okresie od 10 grudnia 2001 r. do 12 maja 2002 r. przebywała na Oddziale (...) Szpitala (...) w C. z rozpoznaniem zespołu zależności alkoholowej, polineuropatii toksycznej i nikotynizmu. Ubezpieczona wymagała opieki ze strony najbliższych, ponieważ doznała niedowładu kończyn i nie mogła się samodzielnie poruszać oraz wykonywać podstawowych czynności dnia codziennego. Konieczna była długotrwała rehabilitacja. Opiekowali się nią wtedy rodzice, dlatego też ubezpieczona zamieszkała u nich – w mieszkaniu przy ul. (...).

W związku z powyższym również córka ubezpieczonej – P. J. (poprz. B.) przebywała u jej rodziców od listopada 2001 r.

W dniu 6 listopada 2002 r. ubezpieczona opuściła mieszkanie rodziców wraz ze swoim konkubentem i ponownie z nim zamieszkała oraz urwała kontakt z rodziną. Mieszkała wtedy w hotelu.

Następnie ponownie przebywała w szpitalu w okresie od 30 listopada 2002 r. do 10 grudnia 2002 r

(dowody :

- karta wypisowa – k. 5 akt III RNsm 836/02,
- karta informacyjna – k. 6 akt III RNsm 836/02,
- aktualizacja wywiadu – k. 19 akt III RNsm 836/02,
- protokół rozprawy z 19.03.2003 r. – k. 49v-51 akt III RNsm 836/02,
- zeznania świadka P. J. na rozprawie w dniu 7.11.2017 r. – protokół elektroniczny od 00:31:38 do 01:12:03,
- przesłuchanie ubezpieczonej na rozprawie w dniu 19.12.2017 r. – protokół elektroniczny od 00:43:34 do 01:20:13)

W dniu 12 listopada 2002 r. rodzice ubezpieczonej I. i F. C. wystąpili z wnioskiem o poddanie M. B. (1) leczeniu odwykowemu w zakładzie zamkniętym.

(dowód:

- kserokopia wniosku – k. 4 akt III RNsm 836/02)

W dniu 26 listopada 2002 r. rodzice ubezpieczonej złożyli wniosek o ustanowienie rodziny zastępczej dla małoletniej P. B.. W uzasadnieniu wniosku zostało wskazane, że M. B. (1) nie jest w stanie zaopiekować się córką z uwagi na

uzależnienie od alkoholu, a nadto w dniu 6 listopada 2002 r. opuściła mieszkanie, nie interesując się losem córki. Zamieszkała w hotelu z W. Ż., który również nadużywał alkoholu. Nie miała wtedy kontaktu z rodziną ani z mężem.

Postanowieniem z dnia 19 marca 2003 r. sygn. akt III RNsm 836/02 P. B. została umieszczona w rodzinie zastępczej u swoich dziadków I. i F. C..

(dowody:

- wniosek o ustanowienie rodziny zastępczej – k. 2-3 akt III RNsm 836/02,
- postanowienie – k. 76 akt rentowych p. I,
- wywiad – k. 19-19v akt III RNsm 836/02,
- wywiad – k. 48 - akt III RNsm 836/02,
- opinia – k. 45 akt III RNsm 836/02,
- protokół z 10.01.2002 r. – k. 22 akt III RNsm 836/02,
- protokół z 19.03.2003 r. - k. 50 akt III RNsm 836/02,
- zeznania świadka P. J. na rozprawie w dniu 7.11.2017 r. – protokół elektroniczny od 00:31:38 do 01:12:03,
- przesłuchanie ubezpieczonej na rozprawie w dniu 19.12.2017 r. – protokół elektroniczny od 00:43:34 do 01:20:13)

Od 4 lutego 2003 r. ubezpieczona ponownie zamieszkała w mieszkaniu przy ul. (...), ponieważ nie miała środków do życia z uwagi na to, że organ rentowy wstrzymał jej wypłatę renty. Z czasem zaprzestała nadużywać alkoholu. W latach 2005-2006 ubezpieczona mieszkała częściowo u rodziców i częściowo w mieszkaniu przy ul. (...) ze swoimi starszymi dziećmi.

Jej córka odwiedzała wtedy W. B. (1) w jego mieszkaniu (średnio raz w tygodniu), który nie miał warunków do tego, aby córka zamieszkała z nim, ponieważ mieszkał wraz z rodzicami, swoją siostrą i jej dzieckiem.

(dowody:

- pismo z Komisariatu Policji – k. 34 akt III RNsm 836/02,
- protokół rozprawy z 21.02.2003 r. – k. 36-38 akt III RNsm 836/02,
- protokół rozprawy z 19.03.2003 r. – k. 49-52v akt III RNsm 836/02,
- sprawozdanie z wywiadu z 17.06.2003 r. – k. 60 akt III RNsm 836/02,
- sprawozdanie z wywiadu z 27.11.2004 r. - k. 67 akt III RNsm 836/02,
- sprawozdanie z wywiadu – k. 74 akt III RNsm, k. 80 akt II RNsm, k. 85 akt III RNsm,
- zpo – k. 41 akt III RNsm 836/02,
- sprawozdanie z wywiadu z 18.03.2003 r. – k. 48 akt III RNsm 836/02,
- opinia – k. 78 akt III RNsm,
- przesłuchanie ubezpieczonej na rozprawie w dniu 19.12.2017 r. – protokół elektroniczny od 00:43:34 do 01:20:13)

W okresie od 3 grudnia 1999 r. do 31 maja 2002 r. ubezpieczona pobierała zasiłek okresowy gwarantowany z MOPS.

(dowody:

- pismo z MOPRS – k. 40 akt sądowych,
- decyzje z MOPS – k. 41, 45, 48, 49 akt sądowych)

We wniosku o ustalenie uprawnień do zasiłku rodzinnego z 13 maja 2002 r. M. B. (1) wskazała, że pozostaje w separacji.

(dowód: wniosek - k. 52 akt rentowych p. I)

W dniu 22 sierpnia 2005 r. ubezpieczona złożyła w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w C. oświadczenie, że nie pozostaje z mężem w związku i nie zamieszkuje z nim ani nie utrzymuje żadnych kontaktów.

(dowód:

- oświadczenie – k. 96 akt sądowych)

W okresie, gdy dla córki ubezpieczonej była ustanowiona rodzina zastępcza, sporządzano m.in. następujące opinie i sprawozdania:

- opinia Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w T. (PCPR) z dnia 29 czerwca 2005 r., w której wskazano, że P. co tydzień odwiedza ojca,
- sprawozdanie kuratora z 15 marca 2006 r., gdzie zawarto informację, że ubezpieczona mieszka częściowo z rodzicami, a częściowo ze starszymi dziećmi przy ul. (...),
- opinia (...) z dnia 10 października 2006 r., gdzie wskazano, że P. co tydzień odwiedza ojca,
- sprawozdanie kuratora z dnia 19 kwietnia 2007 r. – małoletnia zajmuje pokój ze swoją matką,
- sprawozdanie z 15 maja 2009 r. – małoletnia mieszka z babcią i matką, zajmuje pokój z babcią, a matka osobno,
- sprawozdanie z 27 października 2009 r. – ma kontakt z ojcem przynajmniej raz w tygodniu, mieszka z babcią i ma pokój razem z babcią,
- sprawozdanie z 4 sierpnia 2010 r. – ma osobny pokój,
- sprawozdanie z 10 sierpnia 2011 r. – ostatnio babcia choruje, przebywała w szpitalu, małoletnią zajmowała się matka,

(dowody:

- sprawozdania i opinie – k. 72, 74, 78, 80, 99, 104, 113 i 123 akt III RNsm 836/02)

Ojciec ubezpieczonej F. C. zmarł 25 października 2008 r.

(dowód:

- opinia – k. 94 akt II RNsm 836/02)

W 2010 r. stan zdrowia matki ubezpieczonej (I. C.) pogarszał się, bowiem cierpiała na zaniki pamięci i zawroty głowy. Ujawniła się u niej demencja starcza. Stała się agresywna. Nie chciała, aby W. B. (2) przebywał w jej mieszkaniu.

(dowód:

- opinia z 22.01.2010 r. – k. 109 akt III RNsm 836/02,
- zeznania świadka P. J. na rozprawie w dniu 7.11.2017 r. – protokół elektroniczny od 00:31:38 do 01:12:03)

Po ukończeniu 18 roku życia córka ubezpieczonej wyprowadziła się z domu do swojego narzeczonego (tj. po 13 października 2013 r.).

(dowód:

- zeznania świadka P. J. na rozprawie w dniu 7.11.2017 r. – protokół elektroniczny od 00:31:38 do 01:12:03)

Od około 2011 r. relacje pomiędzy ubezpieczoną a jej mężem zaczęły się poprawiać. Z czasem zaczął niemal codziennie przebywać w mieszkaniu przy ul. (...), sporadycznie też tam nocował. Miał tam swoje artykuły przeznaczone do higieny osobistej (gąbka do mycia, żel do twarzy, maszynka do golenia), bieliznę i odzież, a także lekarstwa. Przynosił ubezpieczonej swoją odzież do prania. W. B. (2) spędzał czas w ogródku przed blokiem, kosząc trawę, a także siedział tam często z ubezpieczoną, spędzając czas na świeżym powietrzu. M. B. (1) przygotowywała mu posiłki, które wspólnie spożywali również na świeżym powietrzu, a także kanapki do pracy. Pomagał ubezpieczonej przy noszeniu opału. W. B. (1) pomagał ubezpieczonej finansowo, dokładał się do rachunków i kupował lekarstwa, a także robił zakupy. Zachowywali się jak normalne zgodne małżeństwo. Spędzali razem święta. Ponadto wspólnie brali udział w spotkaniach towarzyskich. Udali się razem na pierwsze spotkanie do teściów ich córki, przy czym spotykali się przy różnych okazjach około 2 razy w roku.

W 2015 r. M. i W. B. (1) wspólnie wyprawili swojej córce wesele, na którym oboje byli obecni – przytulali się wtedy i tańczyli. W. B. (2) opiekował się wtedy żoną.

(dowody:

- zeznania świadka P. J. na rozprawie w dniu 7.11.2017 r. – protokół elektroniczny od 00:31:38 do 01:12:03,
- zeznania świadka I. W. na rozprawie w dniu 7.11.2017 r. – protokół elektroniczny od 01:12:03 do 01:29:40,
- zeznania świadka W. W. na rozprawie w dniu 7.11.2017r. – protokół elektroniczny od 01:29:40 do 01:51:33,
- zeznania świadka E. L. na rozprawie w dniu 7.11.2017 r. – protokół elektroniczny od 01:52:36 do 02:16:15,
- zeznania świadka K. J. na rozprawie w dniu 29.12.2017 r. – protokół elektroniczny od 00:07:31 do 00:23:42,
- zeznania świadka R. J. na rozprawie w dniu 29.12.2017 r. – protokół elektroniczny od 00:23:42 do 00:43:34,
- przesłuchanie ubezpieczonej na rozprawie w dniu 19.12.2017 r. – protokół elektroniczny od 00:43:34 do 01:20:13)

W okresie od 27 kwietnia 1982 r. do 11 stycznia 2017 r. W. B. (1) był zatrudniony w (...) S.A. jako mechanik maszyn i urządzeń przemysłowych oraz palacz. W jego aktach osobowych nie widnieje żadna informacja, czy ktoś z rodziny otrzymał od zakładu pracy jakiegokolwiek pieniądze po jego śmierci.

(dowód:

- świadectwo pracy i zaświadczenia – k. 12-16 akt rentowych p. II, k. 4 akt osobowych w kopercie na k. 89 akt sądowych)

W. B. (1) zmarł 11 stycznia 2017 r.

(dowody:

- odpis skrócony aktu zgonu – k. 8, 26 akt rentowych p. II,

- informacja o zgodzie – k. 25 akt rentowych p. II)

Córka ubezpieczonej zajęła się organizacją pogrzebu ojca i wystąpiła o zasiłek pogrzebowy.

(dowody:

- zeznania świadka P. J. na rozprawie w dniu 7.11.2017 r. – protokół elektroniczny od 00:31:38 do 01:12:03,
- przesłuchanie ubezpieczonej na rozprawie w dniu 19.12.2017 r. – protokół elektroniczny od 00:43:34 do 01:20:13)

W dniu 31 stycznia 2017 r. ubezpieczona wystąpiła z wnioskiem o przyznanie jej prawa do renty rodzinnej po zmarłym W. B. (1).

Decyzją z 25 kwietnia 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. odmówił ubezpieczonej prawa do wnioskowanego świadczenia.

(dowody:

- wniosek rentowy – k. 1-6 akt rentowych p. II,
- zaskarżona decyzja – k. 35 akt rentowych p. II)

Sąd zważył, co następuje:

Sąd ustalił przedstawiony stan faktyczny w oparciu o dokumenty zgromadzone w aktach niniejszej sprawy, w aktach organu rentowego oraz w aktach spraw III RNsm 836/02 dotyczących umieszczenia córki ubezpieczonej w rodzinie zastępczej i III Rc 311/96 w przedmiocie ustalenia alimentów, a także częściowo na podstawie zeznań świadków P. J., I. W., W. W., E. L., K. J. i R. J. oraz częściowo na podstawie przesłuchania ubezpieczonej.

Powyższym dokumentom Sąd w przeważającej części przyznał walor wiarygodności, albowiem żadna ze stron nie kwestionowała ich autentyczności ani też prawdziwości zawartych w nich informacji, nie budziły one także wątpliwości Sądu. W szerokim zakresie Sąd poczynił ustalenia faktyczne na podstawie dokumentów zalegających w aktach sprawy III RNsm 836/02 dotyczących umieszczenia córki ubezpieczonej w rodzinie zastępczej i w mniejszym zakresie na podstawie akt III Rc 311/96 w przedmiocie ustalenia alimentów na rzecz małoletniej córki ubezpieczonej. Znaczenie tych dokumentów wynikało z tego, iż w trakcie postępowania ubezpieczona przytaczała szereg faktów, które odnosiły się do zdarzeń z przeszłości, które miały miejsce już od 1996 r. tj. separacji małżonków, choroby ubezpieczonej oraz pomiędzy ubezpieczoną a W. B. (1) na przestrzeni lat oraz naprawy ich stosunków. Powyższe dokumenty zostały sporządzone przez uprawnione do tego organy w przepisanej formie, a wynikające z art. 243 k.p.c. domniemanie zgodności z prawdą tego, co zostało w nich urzędowo poświadczane, nie zostało obalone.

Odnosząc się do przedłożonej przez pełnomocnika ubezpieczonej faktury z dnia 18 października 2016 r. (vide: k. 9 akt sądowych), Sąd nie uznał tego dokumentu za wiarygodny. Przedmiotowa faktura miała dokumentować fakt wykonania remontu w mieszkaniu przy ul. (...), za który zapłacić miał W. B. (1) – na tym dokumencie widnieje on jako nabywca usługi, przy czym sprzedawca to K. J. działająca pod firmą (...). W tym kontekście wypowiedała się ubezpieczona podczas wysłuchania informacyjnego wskazując, iż jej mąż remontował mieszkanie po swoich rodzicach (przy ul. (...)) i nie wiedziała, dlaczego na fakturze został wskazany adres mieszkania jej matki. Z kolei P. J. wyjaśniła, iż remont został wykonany w mieszkaniu matki ubezpieczonej, a nie W. B. (1), przy czym miał go wykonać R. J., a na fakturze widnieje nazwisko jego matki jako sprzedawcy usługi. Sąsiadka I. W. jedynie wyjaśniła, iż kojarzy remont u ubezpieczonej, lecz nie znała szczegółów. Z kolei R. J. tłumaczył, iż to on przeprowadził remont polegający na wymianie instalacji elektrycznej i wystawił z tego tytułu fakturę, co jednak z przedłożonej faktury nie wynika. Jednocześnie wskazał, że remont był kilka lat temu. Podkreślenia wymaga również, iż faktura jest datowana na październik 2016 r., więc nie wydaje się, aby był to na tyle odległy termin, żeby świadkowie i ubezpieczona nie pamiętali szczegółów remontu. Uwypuklenia także zmiana stanowiska ubezpieczonej podczas przesłuchania na rozprawie w dniu 19 grudnia

2017 r., gdyż dopiero wówczas ubezpieczona potwierdziła wersje świadków. Okoliczność przeprowadzenia remontu na koszt W. B. (1) jest zatem wysoce wątpliwa i wydaje się, iż dokument ten został sporządzony na potrzeby niniejszego postępowania, aby poprawić sytuację procesową ubezpieczonej. Okoliczność ta nie miała jednak decydującego znaczenia dla oceny relacji pomiędzy ubezpieczoną a W. B. (1) kontekście występowania między nimi wspólności małżeńskiej.

Przechodząc do oceny osobowych źródeł dowodowych wskazać trzeba, że Sąd dokonał ustaleń faktycznych częściowo na podstawie przesłuchania ubezpieczonej oraz na podstawie zeznań świadków I. W., W. W., K. J. i E. L., a także częściowo na podstawie zeznań P. J. i R. J..

Zasadniczą część ustaleń faktycznych poczynionych w niniejszej sprawie stanowiły informacje wynikające z dokumentów zgromadzonych w sprawie III RNsm 836/02, które wraz z zeznaniami świadków i ubezpieczonej pozwoliły na zrekonstruowanie stanu faktycznego, którego centralnym punktem były relacje M. B. (2) i jej męża W. B. (1), zarówno w początkowym okresie małżeństwa, jak i w trakcie kryzysu oraz w okresie kilku lat przed śmiercią W. B. (1).

W świetle zgromadzonego materiału dowodowego nie budziło wątpliwości, że w 1996 r. relacje małżonków uległy pogorszeniu - ubezpieczona zaczęła nadużywać alkoholu, W. B. (1) wyprowadził się z mieszkania przy ul. (...), w którym zamieszkali wspólnie po ślubie, a ubezpieczona związała się na kilka lat z innym mężczyzną. Kluczowe było zatem ustalenie, czy rzeczywiście w pewnym momencie relacje ubezpieczonej i jej zmarłego męża uległy poprawie na tyle, iż można uznać, że pozostawali we wspólności małżeńskiej, pomimo braku wspólnego zamieszkiwania.

Ubezpieczona w swych zeznaniach starała się ukryć prawdziwe powody separacji i kryzysu małżonków. Nadto wskazywała, że pomimo wyprowadzki męża w 1996 r., nadal utrzymywali kontakt („gdy się wyprowadził, to nadal były relacje między nami. On przychodził do mnie i do córki”), a w pewnym okresie mieszkała u pana Ż. „ale jakby na pokój” i trwało to około 2 miesięcy, przy czym następnie w tym kontekście mówiła o latach spędzonych u wyżej wymienionego. Ubezpieczona zeznała również, że po powrocie do domu w lutym 2003 r. kontakt z mężem zaczął się odnawiać – miał on przychodzić do córki, ale też do niej. Twierdzenia te jawią się jako niewiarygodne i stoją w sprzeczności z treścią dokumentów znajdujących się w aktach sprawy III RNsm 836/02, z których wynika, że po rozstaniu z W. B. (1) przez kilka lat żyła w konkubinacie z innym mężczyzną i nawet na pewien czas urwała kontakt z rodziną. Trudno przy tym przyjąć, iż w tym okresie pomimo separacji i pozostawania w związku z innym mężczyzną relacje ubezpieczonej z W. B. (1) były poprawne. Nie wskazują na to również akta sprawy dotyczące skierowania jej córki w rodzinie zastępczej – u rodziców ubezpieczonej.

Należy również wskazać, że we wniosku o ustalenie uprawnień do zasiłku rodzinnego z 13 maja 2002 r. M. B. (1) wskazała, że pozostaje w separacji. Od 4 lutego 2003 r. ubezpieczona ponownie zamieszkała pod adresem Ładownia 2/1, ponieważ nie miała środków do życia. Z czasem zaprzestała nadużywać alkoholu. W latach 2005-2006 ubezpieczona mieszkała częściowo u rodziców i częściowo w mieszkaniu przy ul. (...) ze swoimi starszymi dziećmi, a jej córka spotykała się z W. B. (1) w mieszkaniu jego rodziców. Nadto w dniu 22 sierpnia 2005 r. ubezpieczona złożyła w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w C. oświadczenie, że nie pozostaje z mężem w związku i nie zamieszkuje z nim ani nie utrzymuje żadnych kontaktów. W toku przesłuchania wskazała jednak, iż po upływie około pół roku od złożenia powyższego oświadczenia relacje z mężem uległy poprawie i widywali się częściej, co jednak nie wydaje się wiarygodne. W opinii PCPR z dnia 10 października 2006 r., zalegającej w aktach III RNsm 836/02, wskazano, że córka ubezpieczonej co tydzień odwiedza ojca, co wyklucza uznanie, iż od 2005 r. mąż ubezpieczonej odwiedzał córkę i przy okazji ubezpieczoną, bowiem to P. J. bywała wtedy u ojca. Ze sprawozdań kuratorskich z dnia 19 kwietnia 2007 r. i 15 maja 2009 r. wynika, że ubezpieczona mieszkała w tym czasie przy ul. (...), ponieważ wyraźnie w ich treści wskazano, że zajmowała pokój ze swoją córką lub miała osobny pokój. Z kolei ze sprawozdania z 27 października 2009 r. wynika, że P. J. miała kontakt z ojcem przynajmniej raz w tygodniu, zatem nie sposób przyjąć wersji ubezpieczonej, iż W. B. (1) odwiedzał córkę i ubezpieczoną codziennie już w powyższym okresie.

W świetle zgromadzonego materiału dowodowego nie było wątpliwości, iż relacje pomiędzy ubezpieczoną i W. B. (1) z czasem uległy poprawie, zaczęli zachowywać się jak normalne małżeństwo i tak też byli odbierani przez osoby postronne. Na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego nie sposób było jednakże ustalić, kiedy dokładnie do tego doszło. Z pewnością nie miało to miejsca w 2005 r., jak przekonywała ubezpieczona, a nastąpiło kilka lat później. W sprawozdaniach kuratorskich z 27 października 2009 r. i 4 sierpnia 2010 r. brak było informacji, co do tego, czy ubezpieczona mieszkała wtedy przy ul. (...) w mieszkaniu swojej matki – niewykluczone, iż również wtedy pomieszkiwała tam i w mieszkaniu przy ul. (...), jak miało to miejsce wcześniej, a zatem nie sposób przyjąć, iż codziennie widywała się z W. B. (1), który przecież miał ją odwiedzać w mieszkaniu przy ul. (...) niemalże codziennie. Z zeznań ubezpieczonej i P. J., jak również ze sprawozdania z 10 sierpnia 2011 r. wynikało, iż matka ubezpieczonej zaczęła w tym czasie chorować, ujawniła się też demencja starcza i stała się agresywna, a podczas hospitalizacji ubezpieczona zajmowała się swoją małoletnią córką.

Wydaje się, iż do poprawy kontaktów między ubezpieczoną a W. B. (1) mogło dojść w 2011 r., bowiem z uwagi na chorobę matki, ubezpieczona wtedy zamieszkała przy ul. (...). Ponadto świadkowie wskazywali, że W. B. (1) nie nocował u ubezpieczonej z uwagi na zachowanie I. C., która przejawiała agresywne zachowania w związku z chorobą i sprzeciwiała się temu, aby przebywał on w jej mieszkaniu. Wobec tego uprawniony jest wniosek, iż do poprawy relacji między małżonkami doszło w okresie, kiedy matka ubezpieczonej zaczęła chorować i ubezpieczona wtedy przebywała w jej mieszkaniu, opiekując się nią.

Zatem od około 2011 r. relacje pomiędzy ubezpieczoną a jej mężem ustabilizowały się. W. B. (1) zaczął z czasem niemal codziennie bywać w mieszkaniu przy ul. (...), sporadycznie też tam nocował. Miał tam swoje artykuły przeznaczone do higieny osobistej, bieliznę i odzież, a także lekarstwa. Przynosił ubezpieczonej swoją odzież do wyprania. Spędzał czas w ogródku przed blokiem, kosząc trawę, a także siedział tam często z ubezpieczoną, spędzając wspólnie czas na świeżym powietrzu. M. B. (1) przygotowywała mu posiłki, które wspólnie spożywali również na świeżym powietrzu, a także kanapki do pracy. Pomagał on ubezpieczonej przy noszeniu opału. W. B. (1) był aktywny zawodowo i udzielał ubezpieczonej również wsparcia finansowego, dokładał się do rachunków i kupował lekarstwa, a także robił zakupy, ponieważ M. B. (1) utrzymuje się z niewielkich świadczeń rentowych. Zachowywali się jak normalne, zgodne małżeństwo. Spędzali razem święta. Ponadto wspólnie brali udział w spotkaniach towarzyskich. Udali się razem na pierwsze spotkanie do teściów ich córki, a także spotykali się z nimi przy różnych okazjach średnio 2 razy w roku. Nadto w 2015 r. wspólnie wyprawili swojej córce wesele, na którym oboje byli obecni – przytulali się wtedy i tańczyli, a W. B. (2) opiekował się wtedy swoją żoną.

Powyższe okoliczności potwierdzili świadkowie I. W. i W. W., którzy mieszkają przy ul. (...), a także E. L. – kuzynka ubezpieczonej, która bywała u niej i widziała w mieszkaniu rzeczy należące do W. B. (1). Wszyscy świadkowie potwierdzili, iż od pewnego momentu M. B. (1) i jej mąż zachowywali się jak małżeństwo, ale nie potrafili wskazać granicy czasowej, od kiedy ich relacje uległy poprawie.

Sąd nie uznał za wiarygodne twierdzeń P. J., iż kiedy mieszkała z mamą, babcią i dziadkiem, to jej ojciec bywał u nich codziennie, gdyż stoi to w sprzeczności ze zgromadzoną w niniejszej sprawie dokumentacją. F. C. zmarł w 2008 r. – z pewnością przed 2008 r. nie doszło do poprawy kontaktów między małżonkami. Nie ma jednak wątpliwości co do tego, iż kilka lat przed śmiercią W. B. (1), relacje z ubezpieczoną uległy diametralnej zmianie, zachowywali się jak małżeństwo i pomimo tego, że nie mieszkali razem, to jednak żyli we wspólności małżeńskiej.

Nie ma przy tym znaczenia, że w aktach osobowych W. B. (1) nie ma informacji w kwestii otrzymania przez ubezpieczoną od pracodawcy jej męża kwoty pieniężnej po jego śmierci, czy też fakt, że to P. J. wnioskuje o przyznanie zasiłku pogrzebowego. Należy mieć na uwadze, iż ubezpieczona ma problemy zdrowotne, a nadto opiekuje się swoją chorą matką. Logiczne zatem jest, że całość spraw związanych z pogrzebem W. B. (1), w tym dotyczących zasiłku pogrzebowego, spoczęła na P. J.. Okoliczności te nie powinny przesądzać o tym, że pomiędzy małżonkami nie było wspólności małżeńskiej.

Przechodząc do rozważań prawnych należy wskazać, iż renta rodzinna przysługuje w myśl art. 65 ust. 1 i art. 66 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna) uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń albo pobierała zasiłek przedemerytalny, świadczenie przedemerytalne lub nauczycielskie świadczenie kompensacyjne.

Katalog osób uprawnionych do renty rodzinnej został z kolei zawarty w art. 67 ust. 1 ustawy i obejmuje :

- 1) dzieci własne, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci przysposobione;
- 2) przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności wnuki, rodzeństwo i inne dzieci, z wyłączeniem dzieci przyjętych na wychowanie i utrzymanie w ramach rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka;
- 3) małżonek (wdowa i wdowiec);
- 4) rodzice.

Wnioskodawczyni ubiegającej się o prawo do renty rodzinnej po zmarłym mężu zgodnie z art. 70 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej renta rodzinna przysługuje, jeżeli w chwili śmierci męża osiągnęła wiek 50 lat lub była niezdolna do pracy.

Z kolei art. 70 ust. 3 tej ustawy reguluje sytuację małżonki rozwiedzionej lub wdowy, która do dnia śmierci męża nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, przyznając jej prawo do renty rodzinnej, jeżeli oprócz spełnienia warunków określonych w ust. 1 lub 2 miała w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jej strony ustalone wyrokiem lub ugodą sądową.

W sprawie bezsporne było, iż ubezpieczona należy do kategorii osób uprawnionych do renty rodzinnej po zmarłym W. B. (1). W chwili śmierci męża ubezpieczona miała ukończone 50 lat.

Organ rentowy w zaskarżonej decyzji powoływał się natomiast na niepozostawanie ubezpieczonej ze zmarłym mężem we wspólności małżeńskiej - brak wspólnego zamieszkiwania oraz nie prowadzenie wspólnego gospodarstwa domowego. W dniu śmierci męża ubezpieczona nie miała również zasądzonych alimentów wyrokiem lub ugodą sądową.

Należy wskazać, iż wskutek zawarcia związku małżeńskiego i podjęcia wspólnego pożycia realizuje się wspólność małżeńska, w której ramach powstają i realizują się wspólne potrzeby małżonków oraz dzieci tworzących rodzinę, którzy na wypadek wystąpienia ustawowo określonego ryzyka ubezpieczeniowego mogą uzyskać ochronę prawa ubezpieczeń społecznych. Już na gruncie takich ogólnych uwarunkowań, pozostawanie we wspólności małżeńskiej, która stanowi przesłankę nabycia prawa do renty rodzinnej w myśl art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej, nie może być postrzegane jako następstwo jedynie formalnie zawartego związku małżeńskiego, ale również jako wspólność małżeńska wynikająca lub powiązana z rzeczywistym korzystaniem z praw i realizowaniem powinności małżeńskich, które do dnia śmierci ubezpieczonego współmałżonka kreują faktyczną wspólnotę małżeńską w jej rozmaitych wymiarach: duchowym, materialnym lub rodzinnym, a następnie - wskutek wystąpienia ryzyka ubezpieczeniowego (śmierci ubezpieczonego) - uruchamiają prawo ustawowo wskazanych osób bliskich do renty rodzinnej.

Inaczej rzecz ujmując, wymaganie pozostawania w faktycznej wspólnocie małżeńskiej sprawia, że dla spełnienia tego dodatkowego warunku nabycia prawa do wdowiej renty rodzinnej nie wystarcza samo występowanie zewnętrznych oznak w postaci istnienia małżeństwa potwierdzonego formalnym aktem małżeńskim, ale konieczne jest zachowanie do dnia śmierci ubezpieczonego realnych więzi małżeńskich w ich rozmaitych wspólnotowych przejawach (uzasadnienie do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2006 r., III UZP 3/2006, OSNP 2007/9-10/138).

Z kolei brak pozostawania we wspólności małżeńskiej, tak jak rozwód, generalnie wyłącza uprawnienia do renty rodzinnej po zmarłym małżonku. Niemniej pod pojęciem „wspólności małżeńskiej”, przewidzianym w przepisie art. 70 ust. 3 omawianej ustawy należy rozumieć nie tylko wspólność majątkową małżeńską, lecz także wskazywaną już więź duchową, osobistą, emocjonalną i uczuciową, więź ekonomiczna jest tylko jednym z elementów składających się na pojęcie wspólności małżeńskiej (por. wyrok SA w Białymstoku z dnia 25 października 2000 r., sygn. akt: III AUa 410/00, LEX nr 47660; wyrok SA w Szczecinie z dnia 20 listopada 2007r., sygn. akt: III AUa 598/07, LEX nr 468580). Podobne stanowisko w sprawie rozumienia pojęcia „wspólności małżeńskiej” zajął Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 15 kwietnia 2004 r. (III AUa 2582/03, LEX nr 147161), gdzie stwierdził, że brak wspólności małżeńskiej to trwały rozkład pożycia małżeńskiego i należy taki trwały rozkład pożycia przyjąć wówczas, jeżeli zamiar zerwania tej wspólności wynika wyraźnie z postępowania obojga małżonków. Jeżeli natomiast nie orzeczono rozwodu albo separacji, to uzasadnione jest domniemanie, iż między małżonkami istniała wspólność małżeńska w rozumieniu art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2002 r., II UK 443/01, LEX nr 196402).

W orzecznictwie zwraca się także uwagę, iż brak wspólnego zamieszkiwania nie jest równoznaczny z zerwaniem więzi małżeńskich. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 29 września 2005 r. (II UK 306/04, LEX nr 989244) zwrócił uwagę, iż przy ocenie istniejących w małżeństwie więzi konieczne jest uwzględnienie szczególnych, czasem niezależnych od woli stron, okoliczności, które w sposób swoisty dla tego związku kształtują stosunki między małżonkami. Warunki życiowe, w tym zwłaszcza niemożność znalezienia pracy czy też stan zdrowia, stanowią okoliczności niezależne od woli stron, które mogą prowadzić do okresowego, czasem nawet wieloletniego osobnego zamieszkiwania małżonków. Fakt taki jednak w okolicznościach sprawy nie musi automatycznie przemawiać za tezą, że między małżonkami ustała wspólność małżeńska.

W niniejszej sprawie, jak to zostało jednoznacznie wykazane, fakt odrębnego zamieszkiwania początkowo wynikał z długoletniego kryzysu małżeńskiego, a następnie w momencie, gdy ich relacje uległy poprawie, nie mogli oni ze sobą zamieszkać z uwagi na zachowanie matki ubezpieczonej, która prezentowała agresywną postawę w związku z chorobą. Okoliczność ta wykluczała zamieszkanie W. B. (1) u ubezpieczonej, ale również zamieszkanie ubezpieczonej u W. B. (1), gdyż matka ubezpieczonej wymagała nieustannej opieki.

Kilka lat przed śmiercią W. B. (1) jego kontakty z ubezpieczoną uległy diametralnej zmianie i niewątpliwie wywołały więź emocjonalną, ewentualnie doszło do jej odtworzenia. Nadto doszło do odbudowania wspólnoty ekonomicznej, bowiem W. B. (1) wspierał żonę finansowo oraz wspólnie zorganizowali wesele ich córki.

Domniemanie pozostawania małżonków we wspólności małżeńskiej dla potrzeb orzekania o prawie wdowy do renty rodzinnej jest wzruszalne, co następuje w razie udowodnienia przez organ rentowy, że w konkretnym przypadku ubiegania się wdowy o prawo do tego świadczenia, pomiędzy małżonkami zostały całkowicie zniweczone więzi małżeńskie, a faktycznie nieistniejące małżeństwo trwało jedynie formalnie. W niniejszej sprawie domniemanie to nie zostało skutecznie przez organ rentowy podważone. W sprawie wykazane bowiem zostało, iż wspólność małżeńska pomiędzy ubezpieczoną a W. B. (1) została odnowiona we wszystkich możliwych aspektach, za wyjątkiem wspólnego zamieszkiwania. Jednak wyżej wymieniony niemal codziennie był w mieszkaniu przy ul. (...), a czasami nocował tam, jednak spotykało się to ze zdecydowanym sprzeciwem ze strony matki ubezpieczonej. Świadczenie potwierdzili, iż znajdowały się tam jego ubrania, bielizna i kosmetyki. Nadto ubezpieczona gotowała mu posiłki i przygotowywała kanapki do pracy. Wspólnie spędzali czas w ogródku. Udawali się razem na spotkania towarzyskie, spędzali razem święta, a także siedzieli obok siebie na weselu swojej córki, które wspólnie zorganizowali. W oczach osób trzecich stanowili małżeństwo.

W tym stanie rzeczy Sąd, działając w oparciu o art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. i wyżej cytowane przepisy prawa materialnego, zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał M. B. (2) prawo do renty rodzinnej od 11 stycznia 2017 r., zgodnie z art. 129 ust. 2 ustawy emerytalnej (punkt I sentencji wyroku).

Na podstawie art. 118 ust. 1a a contrario ustawy emerytalnej Sąd nie stwierdził odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji, bowiem ustalenie faktycznych relacji pomiędzy

ubezpieczoną a W. B. (1) i istnienia pomiędzy nimi wspólności małżeńskiej, pomimo oddzielnego zamieszkiwania, było możliwe dopiero na etapie postępowania sądowego na podstawie dowodów, którymi organ rentowy nie dysponował (punkt II sentencji wyroku).

O kosztach procesu orzeczono mając na względzie zasady odpowiedzialności finansowej strony za wynik postępowania (art. 98 § 1 i § 3 k.p.c.) oraz rozstrzygnięcia o kosztach w orzeczeniu kończącym sprawę w danej instancji (art. 108 § 1 k.p.c.). Wysokość tych kosztów Sąd ustalił na podstawie § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015, poz. 1804 ze zm.; w brzmieniu obowiązującym do 13 października 2017 r.).

SSR (del.) Andrzej Kurzych